

Barokní světová literatura

Baroko (barroco = perleťový šperk, není jisté)

- směr, který zasahuje do všech oblastí umělecké tvorby, vznikl v polovině 16. století v Itálii a Španělsku, poté se šíří do Evropy, trvá do pol. 18.stol.
- z renesance zachována touha po poznání, pozemský život je však chápán jako nepodstatný, důležitější je život posmrtný. Barokní literatura silně ovlivněna náboženstvím (mysticismus), obrací se k Bohu a jistotám věčného posmrtného života, lidé se často obracejí do svého nitra, zkoumají svou víru a přesvědčení. Jestliže se píše o *skutečném* životě, používá se jinotajů, alegorie. Život člověka je zachycován jako utrpení, strádání a bolest, vykoupení má přijít po smrti.
- Snaha přesvědčit člověka o jeho malosti vůči Bohu (⇒ velké chrámy – chrám sv. Mikuláše), umělci: Matiaš Braun, Ferdinand Brokoff, Karel Škréta, Petr Brandl, Jan Jakub Ryba, Josef Mysliveček..., bratři Dienzenhoferové,...

Španělská literatura:

Pedro Calderon de la Barca – dramatik, navazuje na španělskou renesanci, podobné náměty jako Lope de Vega; autor komedií a tragédií s náboženskými tématy.
Nejznámějším dílem je tragédie cti Soudce zalamejský.

Anglická literatura:

John Milton – epos „Ztracený ráj“ - zachycuje velký časový úsek, mnoho symbolů, epos s biblickým námětem.

Itálie – básník **Torquato Tasso** – epos „Osvobozený Jeruzalém“

Německo – básník **Andreas Gryphius** – motivy hrůzy ze smrti

- prozaik Hans Christoph von Grimmelshausen - Dobrodružství Simplicia Simplicissima: líčí hrůzy a neštěstí třicetileté války, umocněno hlavní postavou mladičkého vojáka.

Klasicismus a osvícenství

Klasicismus (classicus = vzorový, vynikající)

- Vznik za Ludvíka XIV. (1643-1715), 17. a 18. stol. Nápodoba antiky, pevný systém estetických norem.
- Empír (empire = císařství) - vrchol klasicismu, počátek 19. stol.

Racionalismus (R. Descartes) - jediná jistota je myslící já. V tragédiích cit je, ale vedle povinnosti, rozumu a pocitu viny, velkou roli hraje kázeň a střídmost. Krása je v pravdivosti a rozumovosti. Individuum je méně než kolektiv a společnost. Pevná estetická pravidla (je dáno, co je hezké).

Klasicistní literatura - 17. stol. Osvícenská - 18. stol., poté preromantická.

- Aristotelovy tři jednoty. Rozum nad emoce -> témata: Vysoká (óda, epos, tragédie), nízká (komedie).

- Nicolas Boileau [boaló]- zveršoval pravidla klasicistní literární teorie

Francie:

Vysoká

Pierre Corneille (1606-1684)

Hrdinské tragédie; povinnost vítězí nad osobním citem. - *Cid* (1636) - španělské rytířské téma.

Jean Racine (1639-1699)

Psychologické tragédie; cit vs egoistické vášně, antické motivy, současné problémy.

- Faidra (1677) - máma chce syna, ten ji ne, syn zabít, ona sebevražda.

Corneille popisuje osoby takové, jaké by měly být, Racine takové, jaké jsou...

Nízká

Molière (1622-1673)

Nejúspěšnější evropský autor veseloher. Aktuální témata - satira a kritika společnosti (jevů i vlastností). Humor. Literární typy.

- Tartuffe - král zachraňuje hlupáka Orgona s rodinou před Tartuffem

- Lakomec (1669) – inspirace: Plautův Zlatý hrnec. Harpagon, syn Kleantes a Mariana, pletky s ženitbou.

- Zdravý a nemocný

Jean de La Fontaine (1621-1695)

- Bajky - alegorie společnosti.

Itálie:

Commedia dell'arte (arte = řemeslo, profesionálové) - od 16. stol. dominuje Itálii. Existuje základní dějová kostra. Dle publika se rozvíjí děj. Pevné typy postav (obchodník Pantalon, sluha Scappino, služka Smeraldina),
nápadité masky, pantomima.

Carlo Goldoni (1707-1793) - reformátor upadající komedie dell'arte
(rozepsání rolí, pryč masky).

- Poprask na laguně (1762)

Osvícenství (18. stol.)

- Jedna fáze klasicismu vyplněna osvícenstvím. (podobně: Renaissance - humanismus).
- Proti absolutismu, církvi (brání poznání pravdy), konzervatismu (tmářství, nevědomost). Kult rozumu. Příčina zla je nevědomost. Svoboda a rovnoprávnost lidí. Vliv na - osvícenský - absolutismus (Josef II.).

Raná fáze je hodně ovlivněna klasicismem (Voltaire), pak preromantická (Rousseau).

Charles Louis Montesquieu (1689-1775)

Voltaire (1694-1778) (vl. m. François-Marie Arouet)

Nejproslulejší osvícenec, 18. stol. => „století Voltaireovo“. Ostře proti církvi a absolutismu.

Nekompromisně útočí, často ve vězení.

Hlavní žánr filosofická povídka (svěží, duchaplné, kousavé o problémech doby).

Názory a citáty:

„Svoboda začíná právem říct, že dvě a dvě jsou čtyři.“

„Nesouhlasím s tebou, ale budu se bít za tvé právo říct svůj názor“

Dílo:

- *Candide neboli Optimismus* (1759) - dobrodružný román o Candidovi - naivní víra boží prozřetelnosti -> optimismus. Kritika absolutní moci atp.

- dramata *Zaira*, *Brutus*

Encyklopedisté (1751-1772)

Denis Diderot, D'Alambert. Chtěli shromáždit nejvíce znalostí z vědy, techniky, historie (v nichž je pravda, nikoliv v Bibli).

Denis Diderot (1713-1784)

Vydavatel Encyklopedie.

Jeptiška (1760) - antiklepikální, formou dopisů Zuzana nucená z kláštera o hrůzách (Radek dodává: opravdu otřesné). Klášter - proti přirozenosti.

Jakub Fatalista - analogie s Donem Quijotema Sancho Panzou, moudré rozmluvy.

Anglický klasicismus

Daniel Defoe (1660-1731)

- Robinson Crusoe - přemožení přírody, zejm. vřak sebe samého. Velmi populární, ve světě vznikaly nápodoby: robinsonády.

Jonathan Swift (1667-1745)

Světový satirik.

- Gulliverovy cesty (1726) - alegorická kritika soudobé Anglie. Země trpaslíků, obrů, slavných mužů, ušlechtilých koní.

Preromantismus

- 2. pol.18. stol., přechod mezi klasicismem a romantismem, překonání estetiky klasicismu, pronikání citů a fantastičnosti.

- Poezie jezerní a hřbitovní. Symbolické postavy - poustevník, vězeň, mnich. Svět neporušený civilizací, idealizovaný.

Jean Jacques Rousseau (1712-1778)

Nad rozum povyšuje senzibilita, citovost (vlastní pravda nad logiku). Názory: Přirozeně dobrého člověka kazí civilizace. Nerovnost způsobuje majetek. Prosazuje přirozený, nezkažený život.

Dílo:

- Emil čili o výchově (1762) - pedagogický román a výchově dětí v přírodě, cit a přirozená cesta k Bohu (nenucená – „Je lepší neznati Boha než se mu rouhati“).

- Nová Heloisa (1761) - vrchol preromantismu, forma dopisů, zušlechťující síla návratu k přírodě (zde život na venkově) vedoucí člověka k přirozenosti.

- Společenská smlouva - svrchovanost lidu.

Antoine Prévost (1697-1763)

- Manon Lescaut - milostná próza, všeobětující rytíř de Grioux a lehkomyšlná neurozená Manon.

Německé Sturm und Drang

Bouře a vzdor. Jako preromantismus. Idealizace individuální vzpoury jedince proti okolí, tragický konec Zcela nový pohled na svět. Jednoduchost klasicismu pryč, v díle často studovaný mnohohvrstevný hrdina.

Johann Gottfried Herder (1744-1803)

- Myšlenky k filosofii dějin - období lidstva tvoří jednotlivé národy. Slované nastupují nyní. Důležitá a povzbuzující myšlenka pro NO.

Jonahh Wolfgang Goethe (1749-1832)

Jedna z největších postav světové literatury. Život ve Výmaru. Zajímaly ho přírodní vědy, ženy. Člověk s renesančním rozhledem. Vrchol umění pro něj v Řecku.

Dílo:

- Utrpení mladého Werthera (1774) - milostný román v dopisech. Vydáváno jako skutečné (wertherovská horečka). Tragický konec (Zemřít! Co to znamená? Hled', mluvíme-li o smrti, sníme). Zachycení vnitřního světa, přesvědčivé líčení.

- Faust (1808, 1832) - veršovaná tragédie ze starobylé pověsti. Stvořitel a Mefistofeles: na Faustovi zkusíme bezcennost/hodnota člověka. Faust a Mefistofeles - uspokojíš-li mé poznání, dostaneš mou duši. Markéta. Druhý díl: u císaře, časem do Řecka, bažinatá země k zúrodnění - zde uspokojení ze smysluplné práce, od propadnutí peklu chrání ušlechtilý záměr pomáhat lidem. Podobenství bloudění člověka hledajícího smysl.

Fridrich Schiller (1759-1805)

Dílo o osobní svobodě, konflikt s držiteli moci.

- Loupežníci (1782) (div.hra)- spor dvou bratrů o dívku na pozadí historických událostí v českých lesích, V myšlenkách se neustále vrací boj proti tyranii. Tato hra je známa jako *ideový prapor* Sturmerů. Stala se velmi oblíbenou => nápodoby

- Óda na radost - v závěru 9. symfonie od Beethovena, hymna EU

Další představitel:

Donatien de Sade (1740-1814)

Evropské libertinství. Mravní delikty, smrt vblázinci. Kult přírody a právo na štěstí jsou víc než zákon. Touha ukojit smysly nade vše. Hodnoceno pozitivně. Vliv na: prokletí básníci, Poe, surrealismus.

- 120 dní Sodomy